

*Софія Лихова, Наталія Семчук
м. Київ, Україна*

Терміни, що означають різні види юридичних професій, при перекладі з англійської на українську мову та зворотному перекладі

The article analyzes the specifics of the translation of the system of legal diplomas, as well as analyzes the different versions of the translation of the terms “prosecutor” and “advocate” when translating from Ukrainian into English and in reverse translation.

Keywords: advocate, attorney-at-law, attorney general, barrister, prosecutor.

При здійсненні перекладів текстів юридичного характеру особливого значення набуває коректний переклад термінів, які означають певні посади та/або ролі в тому чи іншому виді процесу (кримінальному, цивільному, адміністративному і т.д.). Варто звернути увагу на те, що юриспруденція належить до так званих «регульованих» професій, тобто для отримання допуску до практики потрібно мати відповідний диплом про вищу освіту в галузі права. При цьому сучасні вимоги нормативних документів і потреби практики передбачають видачу двомовного документа про вищу юридичну освіту (українською та англійською) або додаткову видачу англomовного додатка до диплома. При цьому першим та часто найголовнішим питанням є правильний переклад отриманої в Україні кваліфікації на англійську мову (так само як і вірне розуміння рівня кваліфікації закордонних юристів та наявність приблизних еквівалентів отриманих ними закордонних документів про освіту вітчизняним реаліям).

Розв'язання цього питання має значну специфіку в рамках саме юриспруденції та медицини, оскільки саме ці галузі знань передбачають значну специфіку теоретичної та практичної підготовки спеціалістів на національному рівні, що тягне за собою існування в багатьох країнах особливої системи наукових звань та дипломів про вищу юридичну освіту. В Україні система юридичних документів про освіту не має значної специфіки: особа, яка успішно закінчила навчання за тим чи іншим кваліфікаційним рівнем вищої освіти, отримує диплом бакалавра права, магістра права, кандидата юридичних наук або доктора юридичних наук. В країнах, де офіційною мовою є англійська (в першу чергу у Великобританії та США) ця система значно складніша. Після отримання диплому

бакалавра особа отримує наступний рівень освіти, повну юридичну освіту за програмою LL.M. (лат. *Magister Legum*, англ. *Master of Laws*) або JD (*The Juris Doctor degree, the Doctor of Jurisprudence*) [1]. Тобто диплом J.D. в юриспруденції, як і диплом MD в медицині в цілому є відповідником магістерського ступеня в юриспруденції або медицині, і не передбачає наявності академічного ступеня. При цьому *Doctor of Juridical Science (Scientiae Juridicae Doctor, S.J.D., J.S.D.)*, тобто з використанням терміна «наука», є аналогом PhD в галузі права, проте також не відповідає доктору наук за українською правовою системою, а є аналогом кандидата юридичних наук.

При цьому варто вказати, що, відповідно до практики юридичних та академічних перекладів у галузі права діє неписане правило, яке передбачає переклад наукових ступенів та посад, які не мають прямого відповідника в правовій системі зарубіжної держави та займають «проміжне» положення між різними ступенями освіти «до більшого» (наприклад, посаду доцента кафедри як *Associate Professor*, а не *Senior Lecturer*). Адже применшення кваліфікаційних та академічних досягнень співрозмовника може мати негативні наслідки для спілкування та налагодження співпраці.

Враховуючи викладене, в загальному є підстави перекладати диплом магістра права на офіційному рівні як *Master of Laws (LL.M.)*, оскільки даний переклад є більш універсальним. Поряд з цим особа, яка здобула кваліфікацію магістра права, має всі підстави також зазначати свою кваліфікацію як JD в резюме, на офіційних сайтах, анонсах, власних наукових статтях та ін. Разом з тим, при виконанні зворотного перекладу варто бути дуже обережним, зважаючи на необхідність дотримання академічного етикету. Тобто переклади фрази «Майстро Діана є магістром права» як “*Maistro Diana is the Master of Law (LL.M.)*”, “*Maistro Diana has a master's degree in law (LL.M.)*”, “*Maistro Diana is the Doctor of Jurisprudence*”, “*Maistro Diana is The Juris Doctor*”, “*Maistro Diana is JD*”, “*Maistro Diana has a master's degree in law (JD)*”, “*Maistro Diana has The Juris Doctor degree*” є коректними. Разом з тим, перекладати “*Ian Berger, JD*” [2] на українську можна (але не бажано) і як «Ян Бергер, магістр права» так і як «Ян Бергер, доктор в галузі права» (слово наук тут доцільно опустити, оскільки ступінь не є науковою) – прямого зворотного відповідника його кваліфікаційного рівня в Україні не існує. При цьому немає жодних підстав перекладати “*The Juris Doctor*”, “*the Doctor of Jurisprudence*” як «доктор юридичних наук» (тобто згадувати науковий складник ступеню) при прямому перекладі на англійську мову, наприклад при перекладі «Лихова Софія Яківна є доктором наук у

галузі права», оскільки такий переклад понижує наукові здобутки аж на два порядки, оскільки доктор наук в галузі права попередньо здобув кваліфікацію магістра права (JD), проте магістр права не має кваліфікації, співставної з доктором юридичних наук.

Досить легким для перекладу є термін «кандидат юридичних наук», оскільки практично всі країни, які використовують англійську мову в діловому обороті, мають відповідник цього звання у вигляді наукового ступеня PhD. Разом з тим, переклад наукового ступеня «доктор юридичних наук» знову викликає ряд складнощів, адже в більшості країн PhD є найвищим науковим ступенем. Тому отримання на національному рівні будь-якого ступеню після захисту дисертації на отримання звання PhD закордонним колегам часто важко пояснити.

Це призводить до того, що багато українських науковців, які мають ступені докторів наук, продовжують перекладати власну кваліфікацію як PhD. Проте це є не зовсім правильним, оскільки може викликати думку, що, наприклад, автори даної статті Лихова Софія Яківна (доктор наук) та Семчук Наталя Олександрівна (кандидат наук) мають однаковий академічний статус, що є хибним уявленням. Проте, якщо перекласти термін «доктор юридичних наук», не враховуючи контекст як “the Doctor of Jurisprudence”, то вийде взагалі парадоксальна ситуація, з якої закордонні колеги зроблять висновок, що Семчук Наталя Олександрівна (кандидат наук) (PhD) має вищий науковий ступінь ніж її керівник. Така ситуація є характерною в першу чергу для медицини та юриспруденції, де звичайний магістерський ступінь має у своєму складі слово “the Doctor”. Зважаючи на зазначене, для уникнення плутанини для перекладу наукового ступеня доктора юридичних наук варто використовувати зрозумілий в науковій спільноті термін “Habilitation Doctor of Science in Law” (Dr. Habil).

Щодо перекладу назв певних видів юридичної діяльності, то тут найбільше нюансів на практиці виникає щодо правильного перекладу термінів «адвокат» та «прокурор». При цьому основну увагу варто звертати не на філологічну літературу, яка передбачає мовознавче тлумачення того чи іншого терміну, а безпосередньо на тексти нормативних актів англійською мовою та офіційні сайти тих чи інших посадових осіб. В даному разі саме юридичне тлумачення тієї чи іншої посади або процесуальної ролі є визначальним для правильного перекладу та подальшого правозастосування.

В цьому контексті варто відзначити, що англійська мова є офіційною в понад 20 країнах, кожна з яких має своє унікальне законодавство та своєрідну юридичну термінологію, яка є похідною від правових норм. Це призводить до того, що посадові особи, які

виконують дуже близькі або ідентичні функції, в різних державах мають різну назву. І навпаки, здавалося б однаковий термін, вжитий в контексті законодавства різних країн, може мати протилежне тлумачення.

Коректне розв'язання питання щодо перекладу тієї чи іншої посади в юриспруденції дозволяє вирішити багато завдань – від правильного використання термінології в наукових статтях, в яких проводиться порівняльний аналіз законодавства різних країн, до офіційного перекладу нормативних актів та правильної обробки запитів іноземних держав. Враховуючи, що прокуратура має повноваження на обробку екстрадиційних запитів від іноземних держав та ряд інших важливих міждержавних повноважень, саме переклад терміну «прокурор» має велике практичне значення. Також певною особливістю роботи прокурора є те, що прокуратура являє собою цілісну систему, її працівники є держслужбовцями і, відповідно, переклад інформації про їх освіту та посаду за однаковим стандартом є одним з напрямків роботи прокуратури як єдиної системи.

Першим кроком для розуміння офіційного перекладу термінів «прокурор» та «прокуратура» в контексті посадових осіб української прокуратури є відвідування англійської версії офіційного сайту Генерального прокурора України та ознайомлення з термінологією, яка там вживається [3]. Закон України «Про прокуратуру» перекладено як “the Law of Ukraine “On the Public Prosecutor's Office”, разом з тим термін «прокурор місцевої прокуратури» перекладено як “prosecutor of local prosecutors’ offices”. Тобто, якщо в наукових та практичних перекладах текстів юридичного характеру мова йде виключно про прокурорів та прокуратуру України, то коректним перекладом буде: для терміну «прокуратура» (як система) “the Public Prosecutor's Office”, а для терміну «прокурор» як посадової особи “prosecutor”.

Разом з тим, при перекладі текстів, які стосуються діяльності зарубіжних прокурорів, наявна значна різноманітність в назвах таких посадових осіб, залежно від країни та системи прокуратури в ній. Наприклад, Douglas H. Ubelaker зазначає, що в Італії для позначення прокурора використовують термін “Public Ministry” (P.M.) [4, с. 156], хоча буквальный переклад цього терміну означає скоріше «міністр з публічно-правових питань».

Bennett L. Gershman обгрунтовано вказує, що в деяких країнах генеральний прокурор та міністр юстиції це одна і та ж особа [5, с. 152]. Тому іноді “Minister of Justice” та похідні можуть перекидатися на українську як «Генеральний прокурор», проте не навпаки, оскільки в Україні Міністром юстиції є окрема посадова особа, і такий переклад

дезінформував би закордонних колег стосовно повноважень і статусу посадової особи в Україні.

В США для позначення генерального прокурора використовують термін “Attorney General” (“district attorney” – для позначення окружного прокурора, як керівника прокуратури того чи іншого рівня) [6], хоча в буквальному перекладі “attorney” означає адвоката, юриста або повіреного, а термін “general” здебільшого перекладається як «загальний» або «головний», залежно від контексту.

Враховуючи викладене, можна зробити наступні висновки. При перекладі текстів юридичного характеру найбільш загальним та доречним буде використання термінів «прокурор» – “prosecutor”. Разом з тим, існують також терміни “Public Ministry”, “Attorney General” та ін., які можна перекласти на українську мову терміном «прокурор», проте при зворотному перекладі ці терміни варто використовувати з обережністю.

Випадком, коли при перекладі з української на англійську буде доречно використовувати пару “Attorney (General)”– «(генеральний) прокурор», може бути випадок перекладу для учасників переважно з США, де саме термін “Attorney (General)” є загальноживаним та нормативним.

Враховуючи викладене, вважаємо що, наприклад, для сайту Генеральної Прокуратури України коректним перекладом фрази «Генеральний прокурор України – Ірина Венедіктова» буде “The Prosecutor General of Ukraine is Iryna Venediktova”, а для делегації з США “The Attorney General of Ukraine is Iryna Venediktova”.

При цьому адвокатура фактично є групою осіб, які здійснюють діяльність на власний розсуд та мають значну автономію в перекладі назви власної діяльності. Враховуючи, що свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю не містить офіційного перекладу на англійську мову, такий переклад здійснюється кожним адвокатом на власний розсуд за персональними уподобаннями. Аналіз персональних сторінок українських адвокатів в професійній мережі LinkedIn показав, що найчастіше адвокати перекладають термін «адвокат» як advocate, attorney, attorney-at-law, barrister. При цьому цікавим джерелом отримання інформації для роздумів є спроба Національної асоціації адвокатів України коштом членських внесків адвокатів здійснити переклад Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [<https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/law-of-ukraine-on-the-bar-and-practice-of-law-new.pdf>]. В цьому перекладі (який, проте, не можна вважати офіційним перекладом закону) він іменується “On the Bar and Practice of Law”, а сама асоціація – Ukrainian National Bar

Association. Однак, в той самий час, термін «адвокат» вони переклали як “attorney”. Буквальне розуміння терміну “attorney-at-law” означає повіреного, який має право представляти клієнта, в тому числі й в суді. При цьому особа, яка не склала кваліфікаційний іспит, в англійських країнах не може називати себе “attorney at law” або “lawyer” до моменту отримання свідоцтва на право зайняття відповідною діяльністю, яке надається після іспиту.

Однак в Україні є також категорії повірених, які не мають адвокатського свідоцтва, але можуть представляти інтереси організацій, в тому числі й в судах, і ця категорія також має всі підстави називати себе “attorney-at-law” (однак не мати при цьому відповідного свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, що також може ввести в оману при роботі з зарубіжними колегами). Разом з тим, вживаний переважно в Великобританії термін “barrister” означає високопрофесійного адвоката з допуском до роботи в судах всіх інстанцій, який при цьому склав відповідні іспити та має кваліфікаційне свідоцтво.

Враховуючи викладене, “John M. Miller, lawyer” або “Cole Mayer, attorney” варто перекладати як «Джон Міллер, адвокат» та «Коул Майер, адвокат». Вважаємо (зважаючи на вищенаведений приклад визначення терміну «Генеральний прокурор» як “Attorney General”), що термін “attorney” не є прямим відповідником. Навпаки, він може означати й адвоката, і прокурора, і юрисконсульта підприємства. Використання такого широкого терміну є неприпустимим в юриспруденції, де існує практична необхідність розуміти статус та повноваження співрозмовника з перших хвилин спілкування. Проте при цьому український юрист без адвокатського свідоцтва теж має всі підстави називати себе “lawyer” або “attorney”. Тому поширеним і відносно коректним (для розуміння хоча б того, працює співрозмовник в адвокатурі чи прокуратурі) серед українських адвокатів є вживання дещо розширеного терміну “attorney-at-law”. Однак і терміни “advocate” та “barrister” також є коректними.

Література

1. May Ilana Kowarski. Key Distinctions Between an LL.M. and a J.D. *U.S. News, Reporter*. 30, 2018. 8and World Report. URL: <https://www.usnews.com/education/best-graduate-schools/top-law-schools/articles/2018-05-30/8-key-distinctions-between-an-llm-and-a-jd> (дата звернення 11.12.2020).
2. Irahelp. URL: <https://www.irahelp.com/about-us/ian-berger-jd> (дата звернення 11.12.2020).
3. Prosecutor General’s Office. URL: <https://en.gp.gov.ua/ua/about-public-prosecution.html> (дата звернення 11.12.2020).
4. Douglas H. Ubelaker. *Forensic Science: Current Issues, Future Directions*. Wiley-

Blackwell, 2013. 423 с. 5. Bennett L. Gershman. The Zealous Prosecutor as Minister of Justice. *San Diego law review*. San Diego, 2011. Вип. 48. С. 151-156. 6. Department of Justice. URL: <https://www.justice.gov/ag> (дата звернення 11.12.2020). 7. Law of Ukraine “On the Bar and Practice of Law”. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/law-of-ukraine-on-the-bar-and-practice-of-law-new.pdf> (дата звернення 11.12.2020).

Алла Ляшина
м. Ужгород, Україна

Когнітивні аспекти вивчення термінології англійської культури (архітектура)

The article deals with some cognitive aspects of English cultural terminology study on the example of architecture terminology. Special lexical units connected with architecture are studied from the point of view of cognitive linguistics. The anthropocentric trend in linguistics, which considers language in relation to consciousness, necessitates the solution of a number of issues of translation practice, taking into account the interaction of language, thinking and orientation of the translator. In the process of research we came to the conclusion that cognitive approach to the study of the term allows us to consider the term as a result of cognitive activity of specialists in the field of architecture. The study of terminological systems with the help of cognitive analysis makes it possible to build specific cognitive models and further explore the processes of their formation and functioning.

Keywords: cognitive linguistics, term, concept, frame, terminology, cognitive-discursive paradigm.

Антропоцентричний напрям у лінгвістиці, який розглядає мову у взаємозв'язку зі свідомістю, обумовлює необхідність вирішення низки питань перекладацької практики з урахуванням взаємодії мови, мислення та орієнтації перекладача. Тому процеси перекладу все більше вивчаються з когнітивної точки зору. Підхід до перекладу термінів повинен урахувувати їх когнітивні особливості. Єдність слова і поняття, мови, мислення, лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів. Цим досягається адекватний переклад термінів.

У сучасній лінгвістиці активно використовується когнітивно-дискурсивна парадигма, у рамках якої проводиться концептуальний аналіз термінів, а також фреймовий аналіз, який дає змогу вибудувати концептуальну модель термінології. Сучасна когнітивна лінгвістика розглядає мову як когнітивну діяльність. Когнітивно-дискурсивний

УДК: 81' 25 (063)(081)

Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: збірник наукових праць / за заг. ред. С.І. Сидоренка. – К.: Аграр Медіа Груп, 2021. – 420 с.

Збірник містить статті учасників XIV Міжнародної науково-практичної конференції з питань теорії та практики перекладу, що відбулась 9-10 квітня 2021 року на кафедрі англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

Специальный и художественный перевод: теория, методология, практика: сборник научных трудов / под общей ред. С.И. Сидоренко. – Киев: Аграр Медиа Групп, 2021. – 420 с.

Сборник содержит статьи участников XIV Международной научно-практической конференции по актуальным вопросам теории и практики перевода, которая состоялась 9-10 апреля 2021 года в Национальном авиационном университете (г. Киев, Украина).

General and Specialist Translation / Interpreting: Theory, Methods, Practice: International Conference Papers. – Kyiv: Agrar Media Group, 2021. – 420 p.

The book contains papers contributed by the participants of the 14th International Conference on theory and practice of translation / interpreting held at the National Aviation University (Kyiv, Ukraine) on 9-10 April 2021.

Editorial Board:

Zaal Kikvidze, Doctor of Philological Science, Professor
(Akaki Tsereteli State University, Georgia)

Lada Kolomiyets, Doctor of Philological Science, Professor
(Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine)

Yelena Karapetova, PhD (Philology), Associate Professor
(Minsk State Linguistic University, Belarus)

Jolanta Lubocha-Kruglik, Doctor of Philological Science, Professor
(University of Silesia in Katowice, Poland)

Oksana Malysa, Doctor of Philological Science
(University of Silesia in Katowice, Poland)

Veronika Razumovskaya, PhD (Philology), Associate Professor
(Siberian Federal University, Russian Federation)

Sergiy Sydorenko, PhD (Philology), Associate Professor
(National Aviation University, Ukraine)

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (протокол № 3 від 18.03.2021 р.)

ISBN 978-617-646-495-2

© Колектив авторів, 2021
© Національний авіаційний університет, 2021